

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/198111,TEKST-AUDIO-VIDEO-80-rocznica-zbrodni-w-Hucie-Pieniackiej.html>

17.05.2024, 18:27

[TEKST + AUDIO + VIDEO] 80. rocznica zbrodni w Hucie Pieniackiej

28 lutego 1944 r. miała miejsce jedna z najokrutniejszych zbrodni na ludności polskiej w Hucie Pieniackiej. W śledztwie Instytutu Pamięci Narodowej ustalono, że pacyfikacji wsi dokonali ochotnicy ukraińscy z 14 Dywizji SS „Galizien”, którym pomagały okoliczne oddziały Ukraińskiej Powstańczej Armii (UPA) oraz oddział paramilitarny składający się z ukraińskich nacjonalistów. Życie straciło około 850 osób narodowości polskiej, rzeź przeżyło około 160 osób.

Huta Pieniacka pod okupacją

Huta Pieniacka była jedną z większych wsi, liczyła ponad 170 gospodarstw. W okresie 1942-1944 bazowali w niej partyzanci sowieccy. Po krwawej zbrodni na Wołyniu we wsi mieszkało około tysiąc osób narodowości polskiej. Sporą część z nich stanowili uciekinierzy m.in. z Wołynia, którzy opuścili swoje domy w obawie przed napadami UPA. Dla zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańców we wsi zorganizowano oddział samoobrony dowodzony przez Kazimierza Wojciechowskiego „Satyra”.

W przededniu zbrodni

Na początku 1944 r. w Hucie Pieniackiej przez pewien czas stacjonował oddział sowieckiej partyzantki. Wiadomość ta dotarła do niemieckich władz i 23 lutego 1944 r. do wsi wysłano patrol niemiecki z 14 Dywizji SS „Galizien”. Sowietów już we wsi nie było, doszło za to do potyczki z polską samoobroną. Polacy byli przekonani, że mają do czynienia z przebranymi bojówkami UPA i w walce zginęło dwóch żołnierzy SS. W odwecie Niemcy zdecydowali się na wysłanie do Huty Pieniackiej ekspedycji karnej z 4 Pułku Policijnego SS. W skład tej jednostki wchodził ukraiński ochotnicy z 14 Dywizji SS „Galizien”. Obok ukraińskich żołnierzy w niemieckich mundurach w pacyfikacji uczestniczyli, według ustaleń Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Instytutu Pamięci Narodowej w Krakowie, partyzanci UPA, najprawdopodobniej z oddziału Dmytra Karpenki „Jastruba” oraz oddział paramilitarny nacjonalistów ukraińskich Włodzimierza Czerniawskiego.

Mieszkańców wsi o planowanym ataku ostrzegł łącznik Inspektoratu Armii Krajowej ze Złoczowa. Polacy byli przekonani, że Niemcy przygotowują oblęgę na partyzantów i aby uniknąć strat wśród mieszkańców, zdecydowano, że oddział samoobrony ukryje się w lesie, pozostawiając we wsi głównie kobiety, dzieci i starców.

Podobna akcja miała miejsce kilka dni wcześniej w pobliskiej wsi Majdan, gdzie pododdział

pułku policyjnego, po przybyciu do wsi, dokonał zatrzymania mężczyzn, którzy zostali poddani przesłuchaniom. Po zakończeniu przesłuchań zatrzymanych zwolniono a wybraną grupę skierowano do robót przymusowych.

We wczesnych godzinach porannych 28 lutego 1944 r. wieś została otoczona przez kilkusetosobowy oddział, mieszkańcy nie stawiali oporu. Zgromadzonych w kościele i szkole napastnicy dzielili na grupy kilkadziesiąt osobowe, zamykali ich w stodołach, szopach i chatach, które potem podpalali.

„Następnie ze szkoły i kościoła wyprowadzano grupy po około 30 osób. Grupy te następnie wpędzono do stodoł, zamknięto je z zewnątrz, oblewano benzyną i podpalano. W czasie rozprzestrzeniania się płomieni żołnierze i Ukraińcy stali wokół stodoł i w razie gdy ktoś wybiegał ze stodoły strzelali do niego. Pozostali zginęli w płomieniach. W jednej z takich stodoł zginął mój ojciec. Najprawdopodobniej w stodole Bronisława Kowalczykowskiego. W której stodole zginęła mama i brat Józef tego nie wiem.”

- opowiadał przez prokuraturę o zbrodni w Hucie Władysław Bąkowski.

Przed kościołem zginął dowódca oddziału samoobrony Kazimierz Wojciechowski. Najpierw go brutalnie pobito, potem oblano benzyną i podpalono. Mord mieszkańców wsi trwał do godziny 17.00, potem ze wsi pozostały zgliszcza.

Ocaleni i pamięć o zbrodni

W trakcie śledztwa Instytutu Pamięci Narodowej ustalono, że w pogromie życie straciło około 850 osób. Byli wśród nich mieszkańcy Huty Pieniackiej, Polacy z Wołynia oraz ukrywający się Żydzi. **Ocalało około 160 osób**, głównie członkowie samoobrony, którzy dzień wcześniej ukryli się w lesie, a także ci, którym udało się uciec. Pomordowanych mieszkańców wsi pochowano w dwóch zbiorowych mogiłach koło kościoła i szkoły.

W 2005 r. staraniem bliskich ofiar Zbrodni w Hucie Pieniackiej oraz Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa na miejscu tragedii stanął pomnik upamiętniający pomordowanych. W 2008 r. zarejestrowano Stowarzyszenie Huta Pieniacka, ta społeczna organizacja pozarządowa zajmuje się kultywowaniem pamięci o ofiarach ludobójstw dokonanych przez nacjonalistów ukraińskich podczas II wojny światowej na Kresach Wschodnich, w szczególności pomordowanych w Hucie Pieniackiej 28 lutego 1944 r.

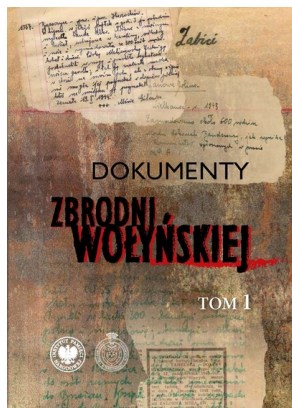
28 lutego 2009 r., w 65. rocznicę zbrodni, hołd pomordowanym oddali ówcześni prezydenci

Polski i Ukrainy – Lech Kaczyński oraz Wiktor Juszczenko.

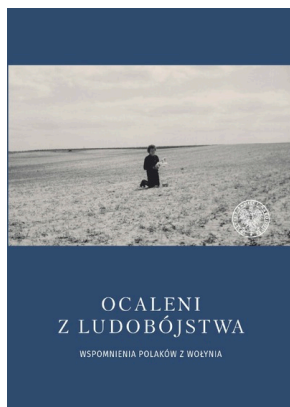
W maju 2018 r. na Zamku Królewskim wręczono nagrody IPN „Kustosz Pamięci Narodowej”, wśród laureatów nagrody znalazło się Stowarzyszenie Huta Pieniacka, za upamiętnianie „ofiary zbrodni dokonanej 28 lutego 1944 r. przez ukraińskich nacjonalistów na polskich mieszkańcach położonej 85 km na wschód od Lwowa wsi Huta Pieniacka”.

W 2023 r. IPN wydał książkę pt. [„Dokumenty zbrodni wołyńskiej tom 1”](#).

Dokumenty zbrodni wołyńskiej, stanowiące przedmiot niniejszej edycji źródłowej, pochodzą ze zbioru przechowanego przez Urszulę Szumską. Ma on szczególną wartość, ponieważ został wytworzony przez działaczy Komitetu Ziemi Wschodnich bezpośrednio po fali mordów na Wołyniu. Ma on formę zeznań, które w większości zostały uwiarygodnione własnoręcznym podpisem naocznego świadka lub adnotacją o źródle informacji. Dokumenty te można zaliczyć do najważniejszych ze wszystkich znanych dotąd pisemnych dowodów zbrodni wołyńskiej. Dzięki nim będziemy mogli dokładniej niż dotychczas oszacować skalę ludobójstwa, którego dopuścili się ukraińscy nacjonaści na Polakach mieszkających na Wołyniu, oraz przywrócić pamięć o ofiarach – często z imienia i nazwiska – kolejnym pokoleniom.

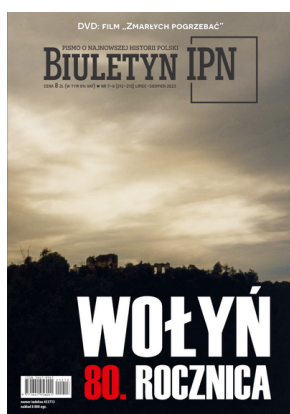
W 2023 r. IPN wydał książkę pt. [„Ocaleni z ludobójstwa. Wspomnienia Polaków z Wołynia”](#), wprowadzenie, wybór i opracowanie Joanna Karbarz-Wilińska i Bartosz Januszewski. Jest to zbiór relacji świadków dokumentuje wołyńskie ludobójstwo dokonane osiemdziesiąt lat temu przez ukraińskich nacjonalistów na południowo-wschodnich terenach II RP. Celem publikacji jest przywrócenie pamięci o ofiarach: dzieciach, kobietach, mężczyznach, ludziach w podeszłym wieku, zamordowanych tylko dlatego, że byli Polakami lub – jak w przypadku Sprawiedliwych Ukraińców – że nie godzili się na zło i zbrodnię.

W 2023 r. IPN wydał książkę pt. [„Zbrodnia wołyńska w świetle prawa międzynarodowego”](#), autorstwa Tomasza Turlejko. Czy zbrodnia wołyńska była zbrodnią ludobójstwa w świetle prawa międzynarodowego publicznego? Dyskusja na ten temat toczy się od wielu lat, a opinie historyków, socjologów i prawników są podzielone. Niniejsza praca stanowi pierwszą próbę oceny wydarzeń na Wołyniu z lat 1943–1944 z perspektywy definicji obowiązujących we współczesnym międzynarodowym prawie karnym. Książka nagrodzona w XII edycji konkursu im. Władysława Pobóg-Malinowskiego na Najlepszy Debiut Historyczny Roku w zakresie historii najnowszej.

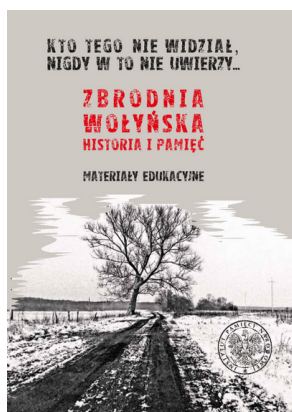

[„Biuletyn IPN” nr 7-8/2023 – Wołyń. 80. rocznica](#) był poświęcony zbrodni wołyńskiej.

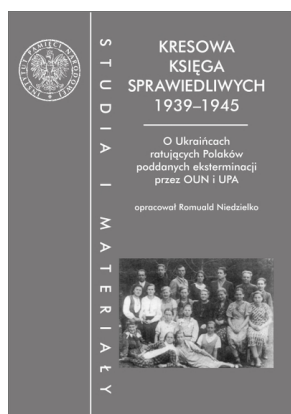

W 2013 IPN wydał bezpłatne materiały edukacyjne dotyczące zbrodni wołyńskiej pt. [„Kto tego nie widział, nigdy w to nie uwierzy...”](#). [Zbrodnia Wołyńska – historia i pamięć](#). Tom, który jest pracą zbiorową napisaną pod kierunkiem Olgi Tumińskiej, Instytut Pamięci Narodowej adresuje do nauczycieli i uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

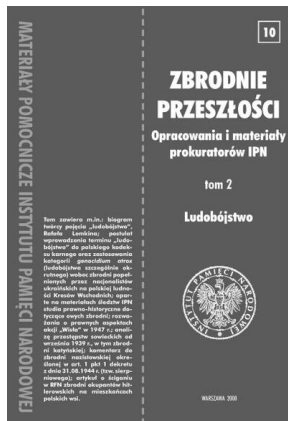
Zawiera on wstęp historyczny o stosunkach polsko-ukraińskich w latach 1918–1945, scenariusze zajęć o „akcji antypolskiej” OUN-UPA, o ludobójstwie na Kresach Południowo-Wschodnich w relacjach świadków, o „sprawiedliwych” Ukraińcach ratujących Polaków oraz porównaniu zbrodni ludobójstwa w Kambodży, Rwandzie i na Wołyniu oraz Holokaustu. Książkę uzupełnia blok materiałów pomocniczych: fragmenty relacji świadków (nagranych w całości na dołączonej do tomu płycie), dokumenty polskiego podziemia, opis stanu śledztwa dotyczącego Zbrodni Wołyńskiej i fragmenty debaty „Wołyń 1943: jak o tym uczyć”, a także zdjęcia archiwalne oraz mapy.

W 2007 r. IPN wydał bezpłatną publikację [„Kresowa księga sprawiedliwych 1939–1945”](#), opracował Romuald Niedzielko. Książka jest rejestrem aktów pomocy humanitarnej, jakiej ze strony niektórych Ukraińców doznała polska ludność Kresów Wschodnich poddana eksterminacji przez ukraińskich nacjonalistów w latach czterdziestych XX wieku. Ramy chronologiczne stanowią lata 1939–1945, czyli okres od klęski wrześniowej i okupacji sowieckiej po przymusową ekspatriację ludności polskiej na Ziemię Zachodnie i do Polski centralnej.

W 2008 r. IPN wydał bezpłatną publikację „[Zbrodnie przeszłości. Opracowania i materiały prokuratorów IPN, t. 2: Ludobójstwo](#)”, autorstwa Radosława Ignatiewa i Antoniego Kury. Tom zawiera m.in.: biogram twórcy pojęcia „ludobójstwo”, Rafała Lemkina; postulat wprowadzenia terminu „ludobójstwo” do polskiego kodeksu karnego oraz zastosowania kategorii genocidium atrox (ludobójstwa szczególnie okrutnego) wobec zbrodni popełnionych przez nacjonalistów ukraińskich na polskiej ludności Kresów Wschodnich; oparte na materiałach śledztw IPN studia prawno-historyczne dotyczące owych zbrodni.

Do bezpłatnego pobrania specjalny dodatek prasowy „[80 lat temu na Wołyniu](#)”.

Instytut Pamięci Narodowej przygotował także portal tematyczny dotyczący zbrodni wołyńskiej. Portal zbrodniawolynska.pl został przygotowany w trzech wersjach językowych: polskiej, ukraińskiej wolynkyjzloczyn.eu i angielskiej volhyniamassacre.eu. Zawiera podstawowe informacje na temat zbrodni wołyńskiej, bazę ofiar zbrodni wołyńskiej, kalendarium, relacje świadków, informacje o śledztwach prowadzonych przez prokuratorów IPN-KŚZpNP, materiał zdjęciowy oraz czytelną, w której można znaleźć publikacje na temat zbrodni.

Zachęcamy również do zapoznania się z materiałami dotyczącymi zbrodni wołyńskiej, które

się znajdują w portalu przystanekhistoria.pl, IPNtv i na innych stronach IPN:

- Filip Musiał, [Rzeź Wołyńska – ludobójstwo zapomniane?](#)
- Kinga Hałacińska, [Głos dzieci Wołynia](#)
- Romuald Niedzielko, [Sprawiedliwi Ukraińcy. Na ratunek polskim sąsiadom skazanym na zagładę przez OUN-UPA](#)
- Leon Popek, [Pamięć o Wołyniu i Małopolsce Wschodniej](#)
- „Wołyń 1943: świadectwa Niezwycięzonych” – Cykl sześciu krótkich filmów z [relacjami świadków historii](#)
- Leon Popek, [Zagłada Ostrówek i Woli Ostrowieckiej](#)
- IPNtv: [Wołyń'43. Pamięć i niepamięć](#)
- IPNtv: [Wiersz Zdzisława Bernackiego „Wołyń”](#) – projekt edukacyjny IPN „Wołyń 1943. Pamiętamy”
- IPNtv: [Ocaleni z ludobójstwa. Wspomnienia Polaków z Wołynia](#) [dyskusja o książce]
- IPNtv: [Stosunki polsko-ukraińskie w czasie II wojny światowej](#) [panel dyskusyjny]

VIDEO:

Aby zobaczyć odtworzyć włącz JavaScript

PLIKI DO POBRANIA

[dr Leon Popek o zamordowaniu Polaków w Hucie Pieniackiej \(mp3, 4.8 MB\) 27.02.2024 10:10](#)
[dr Leon Popek o zamordowaniu Polaków w Hucie Pieniackiej \(wav, 38.19 MB\) 27.02.2024 10:10](#)